

Running head: DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

**Macho Jongens, Kuise Meisjes:
De Relatie tussen Descriptieve en Injunctieve Normen van Leeftijdsgenoten over de
Seksuele Dubbele Standaard en de Leeftijd Waarop Adolescenten
voor de Eerste Keer Seks Hebben**

Master's thesis
Utrecht University
Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Student: Manon Welleweerd (5722438)

Docent: J. Endendijk

Datum: 12 juni 2018

Aantal woorden: 4752

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Vowoord

Voor u ligt de scriptie ‘Macho jongens, kuise meisjes: de relatie tussen descriptieve en injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de Seksuele Dubbele Standaard en de leeftijd waarop adolescenten voor de eerste keer seks hebben. Het onderzoek voor deze scriptie naar bovenstaande relatie is uitgevoerd bij diverse scholen door heel Nederland. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen voor de opleiding Pedagogische Wetenschappen, master Orthopedagogiek aan de Universiteit te Utrecht vanuit het onderzoeksproject ‘He’s a stud, she’s a slut: Sexual Double Standard’. Van september 2017 tot en met juni 2018 ben ik bezig geweest met het schrijven van deze scriptie.

Via deze weg wil ik graag mijn thesisbegeleidster Joyce Endendijk bedanken. Dankzij haar enthousiasme, haar kritische blik op dit stuk en waardevolle op- en aanmerkingen heb ik deze thesis kunnen maken tot wat het nu is. Ook wil ik alle respondenten bedanken die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek nooit kunnen voltooien.

Manon Welleweerd

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Abstract

Objective. The aim of this study was to examine the role of peer norms about the Sexual Double Standard (SDS) in Dutch adolescents' first sexual experiences. Two peer norms were tested independently: descriptive norms and injunctive norms. Descriptive norms relate to perceived differences in the sexual behavior of peers, injunctive norms concern the attitude of peers about sex. Also it was examined whether these descriptive and injunctive norms were different for boys and girls. **Method.** Dutch adolescents ($n = 69$) of whom 46% were boys, aged 16 to 18 who already had sex for the first time filled out an online survey about their sexual behavior and the norms they thought their peers held about the SDS. **Results.** An hierarchical multiple regression analysis showed that there was no significant association between both the descriptive and injunctive norms of peers about the SDS and the age at which adolescents first had sex. Also, the associations were not different for boys and girls. **Conclusion.** Descriptive peer norms as well as injunctive peer norms about the SDS did not play a role in the age at which adolescents first had sex and there were no gender differences in these association. A possible explanation for this could be a misperception of actual peer behavior, but it is also possible that gender stereotypes such as the SDS in gender egalitarian societies such as the Netherlands are less traditional. Therefore, more research is needed.

Keywords: descriptive norms, injunctive norms, sexual double standard, age of first sexual experience, gender

Macho Jongens, Kuise Meisjes:

**De Relatie tussen Descriptieve en Injunctieve Normen van Leeftijdsgenoten over de
Seksuele Dubbele Standaard en de Leeftijd Waarop Adolescenten
voor de Eerste Keer Seks Hebben**

De adolescentie wordt gekenmerkt door groei en ontwikkeling, ook op het terrein van seksualiteit (De Graaf, Meijer, Poelman, & Vanwesenbeeck, 2005; Michels, Kropp, Eyre, & Halpern-Felsher, 2005). De meeste jongeren doen seksuele ervaring op tijdens de adolescentie, maar er bestaan grote individuele verschillen: zowel in ervaring als de gevoelens die met deze ervaringen gepaard gaan. In Nederland heeft bijvoorbeeld één op de tien 14-jarigen al een keer seks gehad, terwijl een even groot deel van de 19-jarigen nog nooit gezoend heeft (De Graaf et al., 2005). De gemiddelde leeftijd om met geslachtsgemeenschap te beginnen in Nederland was 18.6 jaar in 2017 (De Graaf, Nikkelen, Van den Borne, Twist, & Meijer, 2017), waarbij jongens op een jongere leeftijd voor de eerste keer seks hebben dan meisjes (Bearinger, Sieving, Ferguson, & Sharma, 2007; Oliver & Hyde, 1993). Een vroeg seksueel debuut wordt voor zowel jongens als meisjes geassocieerd met diverse negatieve gevolgen en risico's. Geslachtsgemeenschap op jonge leeftijd wordt gezien als een voorspeller van het hebben van meerdere sekspartners (Sandfort, Orr, Hirsch, & Santelli, 2008; Kastbom, Sydsjö, Bladh, Priebe, & Svedin, 2014), het hebben van geslachtsgemeenschap onder invloed van alcohol (Sandfort et al., 2008) en verminderd gebruik van anticonceptiemiddelen (Cavazos-Rehg et al., 2010; Magnusson, Masho, & Lapane, 2012).

Dit sekseverschil in leeftijd van het seksuele debuut kan worden uitgelegd vanuit de Seksuele Dubbele Standaard (SDS): de verschillende verwachtingen en uitkomsten van het seksuele gedrag van mannen en vrouwen (Emmerink, Vanwesenbeeck, van der Eijnden, & ter Bogt, 2016; Zaikman & Marks, 2017). Van jongens wordt verwacht dat zij zich assertief en seksueel actief gedragen, terwijl van meisjes wordt verwacht dat zij passief zijn en seksueel terughoudend (Crawford & Popp, 2003; Emmerink, 2017; Kreager, Staff, Gauthier, Lefkowitz, & Feinberg, 2016; Milhausen & Herold, 2001). Hetzelfde seksuele gedrag wordt op basis van deze verwachtingen verschillend beoordeeld bij jongens en meisjes, wat ongelijkheid tot gevolg heeft (Crawford & Popp, 2003; Emmerink, 2017; Kreager & Staff, 2009). Waar jongens een hogere peerstatus verkrijgen door een vroeg seksueel debuut, is het voor meisjes juist een voorspeller van een lagere peerstatus (Kreager & Staff, 2009; Laflin, Wang, & Barry, 2008). De SDS stuurt adolescenten in een bepaald gedragspatroon, aangezien adolescenten die gedrag vertonen wat overeenkomt met de SDS meer geaccepteerd blijken te worden door leeftijdsgenoten dan adolescenten die gedrag vertonen dat niet overeenkomt met

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

de SDS (Kreager et al., 2016). Door de SDS en de sociale acceptatie en goedkeuring van gedrag wat past bij de SDS, kunnen jongens zich meer gedwongen voelen dan meisjes om al jong seksuele ervaring op te doen (Sanchez, Crocker, & Boike, 2005).

Toch is er nog weinig onderzoek gedaan naar de factoren die ten grondslag liggen aan de leeftijd waarop jongens en meisjes voor de eerste keer seks hebben. Kijkend naar het ecologisch systeemmodel van Bronfenbrenner (1986), wordt gesteld dat de jeugdige beïnvloed wordt door omgevingscontexten en de personen die zich daarbinnen bevinden (Bandura, 1977). Ook op seksueel gebied is dit het geval. Ouders, leeftijdsgenoten (peers) en media hebben de grootste invloed op de adolescent op het gebied van seksualiteit (Tolman & McClelland, 2011). In deze studie zal daarom specifiek de rol van leeftijdsgenoten onderzocht worden in relatie tot de leeftijd waarop jongens en meisjes voor de eerste keer seks hebben. Tijdens de adolescentie vindt namelijk een overgangperiode plaats waarbij leeftijdsgenoten steeds belangrijker worden ten opzichte van ouders (Fuligni, Eccles, Barber, & Clements, 2001; Kim, Conger, Lorenz, & Elder, 2001; Larson & Richards, 1991).

De rol die leeftijdsgenoten spelen in de seksuele ontwikkeling van adolescenten kan beredeneerd worden vanuit de Sociale Norm Theorie (Cialdini & Trost, 1998). Deze theorie stelt dat mensen een algemene neiging hebben om hun eigen gedrag aan te passen aan hun perceptie van gedrag dat overheersend, aanvaard of gewenst is. Dit worden sociale normen genoemd. Deze sociale normen kunnen verdeeld worden in onder andere descriptieve normen en injunctieve normen. Descriptieve normen worden geconceptualiseerd als feitelijk of waargenomen gedrag van leeftijdsgenoten. Injunctieve normen worden geconceptualiseerd als werkelijke of waargenomen attitudes van leeftijdsgenoten over de gepastheid van bepaalde gedragingen. Hierbij wordt gedacht aan goedkeuring of afkeuring van bepaalde gedragingen (Cialdini & Trost, 1998). De hoeveelheid tijd die de adolescent doorbrengt met zijn leeftijdsgenoten, de omgang met peers buiten school, blijkt een voorspeller te zijn voor het ondernemen van seksuele activiteiten (Barnes, Hoffman, Welte, Farrell, & Dintcheff, 2006), evenals het aantal seksueel actieve vrienden (Beadnell, Wilsdon, Wells, Morison, Gillmore & Hoppe, 2007; DiLorio, Dudley, Soet, & McCarty, 2004; Kinsman, Romer, Furstenberg, & Schwarz, 1998; Maxwell, 2002; Romer et al., 1994; Upadhyay & Hindin, 2006). Mogelijk zijn adolescenten gevoelig voor zowel descriptieve als injunctieve normen van leeftijdsgenoten doordat ze door een periode van veranderingen gaan (Little & Rankin, 2001). Gevoeligheid voor de druk van leeftijdsgenoten vergroot de kans op het seksueel actief zijn (Allen, Porter, & McFarland, 2006; Crockett, Rafaelli, & Shen, 2006).

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Leeftijdsgenoten kunnen ook meer specifiek descriptieve en injunctieve normen met betrekking tot de SDS hebben. Descriptieve normen over de SDS hebben betrekking op ervaren verschillen in het seksuele gedrag van mannelijke en vrouwelijke leeftijdsgenoten. Hierbij geeft een hogere mate van seksuele activiteit en ervaring bij mannelijke leeftijdsgenoten ten opzichte van vrouwelijke leeftijdsgenoten een traditionele descriptieve norm van leeftijdsgenoten over de SDS weer. Bij de injunctieve normen over de SDS gaat het om de attitude van leeftijdsgenoten over seks bij jongens en meisjes. Hierbij worden attitudes waarbij leeftijdsgenoten een hoge mate van seksuele activiteit en kennis meer goedkeuren bij jongens dan bij meisjes gezien als traditionele injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS.

De rol die peernormen over de SDS spelen bij de leeftijd waarop adolescenten voor de eerste keer seks hebben is waarschijnlijk verschillend voor jongens en meisjes, omdat de SDS vroegere en een hogere mate van seksuele activiteit dicteert voor jongens dan voor meisjes. Peernormen die de traditionele SDS goedkeuren of bevestigen zullen daarom bij jongens mogelijk gerelateerd zijn aan een jongere leeftijd om voor het eerst seks te hebben, en bij meisjes aan een oudere leeftijd om voor de eerste keer seks te hebben. Dit is volgens de SDS passend bij hun rol. Deze discrepantie is tevens zichtbaar in onderzoek waarin werd gevonden dat het seksueel actief zijn bij jongens meer positieve evaluaties opleverden en meer negatieve evaluaties bij meisjes (Crawford & Popp, 2003; Kreager & Staff, 2009; Lyons, Giordano, Manning, & Longmore, 2011). Daarnaast blijken mannelijke adolescenten over het algemeen ook meer druk van leeftijdsgenoten te ervaren om seks te hebben en zijn zij meer geneigd om hun leeftijdsgenoten te volgen in hun seksueel gedrag dan meisjes (Berndt, 1979; Brown, Clasen, & Ficher, 1986; Clasen & Brown, 1985). Associaties tussen seksuele peernormen en seksueel gedrag kunnen daarom mogelijk ook sterker zijn voor jongens dan voor meisjes, wat in deze studie onderzocht zal worden.

Descriptieve en injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS hebben mogelijk niet dezelfde invloed op de leeftijd waarop jongens en meisjes voor de eerste keer seks hebben. Descriptieve normen over de SDS zijn mogelijk een belangrijkere voorspeller voor de seksuele ontwikkeling van adolescenten dan injunctieve normen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat adolescenten tegenwoordig minder met vrienden praten over seksualiteit in vergelijking met vijf jaar geleden (De Graaf et al., 2017), en praten over seksualiteit is essentieel om injunctieve normen (attituden) te kunnen doorgeven. Tevens blijkt het observeren van seksueel gedrag van leeftijdsgenoten een grotere impact te hebben op het

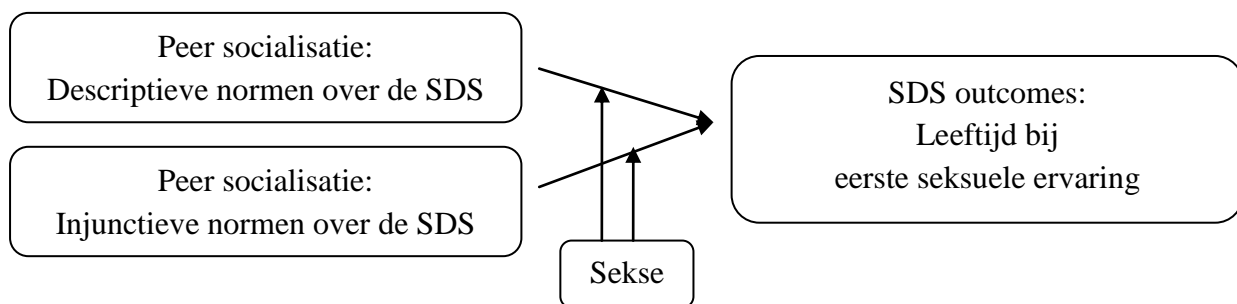
DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

besluit van adolescenten om hetzelfde gedrag aan te nemen, dan de goedkeuring van leeftijdsgenoten van bepaald gedrag (Van de Bongardt, Reitz, Sandfort, & Deković, 2015).

Er is weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen peernormen over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben, en in hoeverre dit gemodereerd wordt door sekse. De centrale onderzoeksvraag van deze studie luidt daarom als volgt: “In hoeverre zijn descriptieve en injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de seksuele dubbele standaard gerelateerd aan de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben, en is deze relatie anders voor jongens dan voor meisjes?”

Zie figuur 1 voor het pijlenmodel van alle hypothesen. Er werd verwacht dat normen van leeftijdsgenoten die de SDS bevestigen (descriptief) of goedkeuren (injunctief) bij jongens gerelateerd zijn aan een jongere leeftijd om voor het eerst seks te hebben en bij meisjes aan een oudere leeftijd om voor het eerst seks te hebben. Daarnaast werd verwacht dat descriptieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS een belangrijkere voorspeller zijn van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben dan injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS.

Op basis van dit onderzoek kan beter begrepen worden waarom adolescenten bepaald seksueel gedrag vertonen, door welke peernormen ze hierin beïnvloedt worden en of hier binnen nog verschillen zijn tussen jongens en meisjes. Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek kunnen aanbevelingen gedaan worden om in interventies aandacht te besteden aan het vergroten van de weerbaarheid van adolescenten tegen deze descriptieve en injunctieve normen over de SDS, met als doel om de leeftijd waarop jongens en meisjes voor het eerst seks hebben te verhogen.

Figuur 1. Conceptueel Model van de Relaties Tussen Peernormen over de SDS en Leeftijd bij Eerste Seksuele Ervaring, Gemodereerd door Sekse.

Methode

Participanten

Er is een selectieve getrapte steekproef gebruikt voor het werven van de participanten,

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

omdat gebruik is gemaakt van het netwerk van de masterstudenten Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht, die diverse middelbare scholen hebben benaderd voor medewerking aan het onderzoek door middel van een informatiebrief. Vervolgens werden in de scholen die toestemming gaven voor deelname de leerlingen van de desbetreffende school geïnformeerd middels een informatieflyer.

De steekproef bestond uit een totaal van 69 leerlingen tussen de 16 en 18 jaar ($M = 15.65$, $SD = 1.12$) die al ervaring hadden met seks (zie Instrumenten voor operationalisatie), waarvan 32 jongens en 37 meisjes. Het opleidingsniveau van de adolescenten was als volgt verdeeld: 11.6% zat op de mavo, 37.7% op de havo, 47.8% op het vwo/atheneum en 2.9% op het gymnasium. Van deze onderzoeksgroep was 79.7% van autochtone afkomst en 20.3% van allochtone afkomst (Antiliaans, Armeens, Dominicaans, Iers, Indonesisch, Moluks, Russisch en Surinaams).

Procedure

Data is verkregen door de jongeren eenmalig een anonieme, online vragenlijst in te laten vullen. De adolescenten hebben toestemming gegeven voor het gebruik van hun antwoorden voor dit onderzoek bij de eerste vraag van de survey; consent van ouders is niet noodzakelijk in deze leeftijdscategorie. Er was geen sprake van beloning voor deelname. De vragenlijst is ingevuld op school, klassikaal en onder begeleiding van de onderzoeker. De eigen docent was tevens aanwezig. De duur van het invullen van de online vragenlijst was ongeveer 30-45 minuten.

Meetinstrumenten

Descriptieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS. De descriptieve normen richten zich op het gedrag van leeftijdsgenoten (jongens en meisjes) met betrekking tot seksuele handelingen. Deze werden in dit onderzoek gemeten met vragen die zijn gebaseerd op Project Stars (Van de Bongardt, Reitz, & Deković, 2016; Fasula en Miller, 2006). De survey betrof zes items op dit onderdeel, drie items over mannelijke leeftijdsgenoten en drie items over vrouwelijke leeftijdsgenoten. Een voorbeelditem is *'Hoeveel van je vriendinnen of meisjes in de klas hebben volgens jou ervaring met seks?'* Deze items werden beantwoord met een zespunts-Likertschaal: 'geen' (1), 'maar een paar' (2), 'minder dan de helft' (3), 'meer dan de helft' (4), 'bijna allemaal' (5), en 'allemaal' (6). Er werd een verschilscore berekend tussen mannelijke en vrouwelijke items, waarbij een positieve score traditionele descriptieve peernormen met betrekking tot de SDS weergeeft (dat wil zeggen dat mannelijke leeftijdsgenoten meer seksueel actief zijn dan vrouwelijke leeftijdsgenoten). Een negatieve score geeft omgekeerde peernormen over de SDS weer (dat wil zeggen dat vrouwelijke

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

leeftijdsgenoten meer seksueel actief zijn dan mannelijke leeftijdsgenoten). Scores rond nul geven egalitaire peernormen over de SDS weer (dat wil zeggen dat zowel mannelijke als vrouwelijke leeftijdsgenoten beide even seksueel actief zijn). De betrouwbaarheid en validiteit van de originele vragenlijst is niet bekend. De betrouwbaarheid (Cronbach's alfa) van de descriptieve normen in deze steekproef is .65. Dit wordt beoordeeld als net onvoldoende.

Injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS. De injunctieve normen richten zich op de traditionele attitudes van leeftijdsgenoten over seksuele handelingen van jongens en meisjes. Deze werden in dit onderzoek gemeten met vragen die gebaseerd zijn op items van AddHealth (Dittus & Jacard, 2000; Jaccard, Dittus & Gordon, 1996), aangepast voor de SDS middels items van de Scale for the Assessment of Sexual Standards among Youth ([SASSY]; Emmerink, Van der Eijnden, Ter Bogt, & Vanwesenbeeck, 2017). De survey betrof 10 items op dit onderdeel, welke werden beantwoord met een zespunts-Likertschaal: 'helemaal niet waar' (1), 'niet waar' (2), 'beetje niet waar' (3), 'beetje waar' (4), 'waar' (5) en 'helemaal waar' (6). Een voorbeelditem is *'Mijn vrienden/vriendinnen vinden dat meisjes zich op het gebied van seks terughoudender moeten gedragen dan jongens.'* Uitkomsten op de losse items werden samengenomen tot een gemiddelde, waarbij een hoge score op de subschaal staat voor injunctieve normen van leeftijdsgenoten die de SDS bevestigen of goedkeuren. Belangrijk om te noemen is dat een lage score op item 9 staat voor een hoge uitkomst op de variabele injunctieve normen omtrent de SDS. Om deze reden is item 9 gehercodeerd. Uit eerder onderzoek blijkt dat de betrouwbaarheid van AddHealth werd bestempeld als excellent, waardoor aan te nemen is dat Cronbach's alfa \geq .80 was (Dittus & Jaccard, 2000; Jaccard, Dittus & Gordon, 1996). De interne consistentie (Cronbach's alfa) van de SASSY was .90 (Emmerink et al., 2017). De betrouwbaarheid (Cronbach's alfa) van de injunctieve normen in deze steekproef is .71. Dit wordt beoordeeld als voldoende.

Leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hadden. De leeftijd waarop de jongere voor de eerste keer seks had werd bepaald door eerst de volgende vraag te stellen: 'Heb je wel eens seks gehad met iemand? (met seks bedoelen we alles van aanraken en strelen tot geslachtsgemeenschap; Van de Bongardt, De Graaf, Reitz, & Deković, 2014). De antwoordmogelijkheden hierbij waren ja of nee. Vervolgens werd bij 'ja' doorgevraagd naar welke seksuele handelingen de deelnemer ervaring mee had. Als de jongere aangaf ervaring te hebben met seks (geslachtsgemeenschap: vaginaal/anaal) werd er gevraagd hoe oud de deelnemer was toen hij/zij voor het eerst seks (vaginaal/anaal) had. Deze leeftijd is gebruikt als leeftijd van eerste seksuele ervaring. De betrouwbaarheid op dit onderdeel kan niet gemeten worden, aangezien er maar één item is.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Analyses

Data werd geanalyseerd met behulp van IBM SPSS Statistics (versie 22.0). Met een multiële hiërarchische regressieanalyse werd gekeken of er een relatie was tussen descriptieve en injunctieve normen over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hadden, en of er sprake was van een moderatie-effect van sekse. In de eerste stap van de regressieanalyse werden de gecentreerde variabelen peernormen en de variabele sekse toegevoegd (1 = vrouw, 2 = man) om te bepalen of deze met de leeftijd van de eerste seksuele ervaring samenhangen. In de tweede stap werden de interactie-effecten toegevoegd tussen peernormen over de SDS (descriptief en injunctief) en sekse.

Resultaten

Beschrijvende Statistieken en Data-inspectie

Allereerst werd de dataset zo geprepareerd dat er een steekproef overbleef met participanten die al seksuele ervaring hebben, waardoor er een dataset van 69 participanten overbleef. In de dataset was geen sprake van missende waarden of uitbijters, omdat er geen vragen konden worden overgeslagen. Voordat de multiële regressieanalyse is uitgevoerd zijn eerst de assumpties getest om te kijken of de assumpties niet werden geschonden. Aan de assumpties normaliteit, homoscedasticiteit, lineariteit en multicollineariteit is voldaan. Ook was geen sprake van uitbijters. Zie tabel 1 voor de gemiddelden en standaarddeviaties van jongens en meisjes op de studievariabelen en de Pearson correlatiecoëfficiënten tussen de studievariabelen.

De bivariate correlaties in tabel 1 lieten zien dat er geen significante correlaties zijn gevonden tussen de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben en de descriptieve peernormen over de SDS, tussen de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben en de injunctieve peernormen over de SDS, en tussen de descriptieve en injunctieve peernormen over de SDS.

De gemiddelden liggen voor zowel jongens als meisjes rond de 15 jaar wat betreft de leeftijd waarop zij voor het eerst seks hebben gehad. Dit houdt in dat zowel jongens als meisjes rond dezelfde leeftijd voor de eerste keer seks hebben. De negatieve score op descriptieve SDS-peernormen impliceerde omgekeerde normen over de SDS. Jongeren ervoeren dat vrouwelijke leeftijdsgenoten meer seksueel actief waren dan mannelijke leeftijdsgenoten. De gemiddelde score tussen de 2 (niet waar) en 3 (een beetje niet waar) op injunctieve SDS-peernormen impliceerde dat jongeren geen bevestigende of goedkeurende SDS-attitude van leeftijdsgenoten ervoeren.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Middels een onafhankelijke t-test is het sekseverschil bekeken voor de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Hieruit blijkt dat de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben niet verschilt tussen jongens en meisjes ($t(69) = -0.03, p = .98$). Ook voor de SDS-peernormen blijkt geen verschil te zijn tussen jongens en meisjes: $t_{\text{descriptief}}(69) = -1.79, p = 0.77$ en ($t_{\text{injunctief}}(69) = .75, p = .46$).

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties en Pearson Correlatiecoëfficiënten (N=69)

	1	2	3	M (SD)	M (SD) meisjes	M (SD) jongens	Range
1. Leeftijd eerste keer seks	-			15.65 (1.12)	15.65 (1.09)	15.66 (1.18)	n.v.t.
2. Descriptieve peernormen	.22	-.10	-	-0.73 (0.71)	-0.87 (0.70)	-0.57 (0.68)	-6 – +6
3. Injunctieve peernormen	.02	-		2.75 (0.70)	2.81 (0.73)	2.68 (0.67)	1 – 6

Noot. M = gemiddelde, SD = standaarddeviatie, * $p < .05$, ** $p < .001$

Relatie Tussen Leeftijd Eerste Keer Seks, Descriptieve Normen en Injunctieve Normen

De ongestandaardiseerde coëfficiënten (B), de ongestandaardiseerde standaardfouten (SE) en gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) voor iedere predictor en iedere stap in de regressieanalyse staan weergegeven in tabel 2. In stap 1 van het model bleken zowel sekse als descriptieve en injunctieve peernormen over de SDS geen significante voorspeller van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Stap 1 verklaarde een niet significante 5% van de variantie in leeftijd waarop adolescenten voor de eerste keer seks hadden.

In stap 2 leidde de toevoeging van de interactietermen tussen sekse en descriptieve en injunctieve peernormen over de SDS niet tot een significante toename in de verklaarde variantie van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hadden. De interactietermen waren dan ook geen significante voorspellers van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hadden. De relatie tussen peernormen over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hadden was dus niet anders voor jongens en meisjes. Dit betekent dat zowel hypothese 1 als hypothese 2 werden verworpen.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Tabel 2

Multipele Regressieanalyse: Descriptieve Peernormen, Injunctieve Peernormen en Sekse als Voorspeller van de Leeftijd Eerste Keer Seks

	Leeftijd eerste keer seks			
	B	SE	B	ΔR^2
Stap 1				.05
Gecentreerde descriptieve peernormen	.37	.20	.23	
Gecentreerde injunctieve peernormen	.06	.20	.03	
Sekse	-.10	.28	-.04	
Stap 2				.00
Gecentreerde descriptieve peernormen	.44	.62	.28	
Gecentreerde injunctieve peernormen	.06	.60	.04	
Sekse	-.10	.28	-.04	
Interactieterm descriptieve peernormen	-.05	.41	-.05	
Interactieterm injunctieve peernormen	-.00	.41	-.00	
R ² total				.05

Noot. * $p < .05$; ** $p < .001$

Discussie

Het doel van dit onderzoek was het bestuderen van de relatie tussen descriptieve en injunctieve peernormen van leeftijdsgenoten over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben, waarbij onderzocht werd of de relaties verschillen tussen jongens en meisjes. De hoofdconclusie van huidig onderzoek is dat er geen relatie bestaat tussen de SDS-peernormen (descriptief en injunctief) van leeftijdsgenoten en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben, voor zowel jongens als meisjes. Daarnaast was er geen verschil te zien in jongens en meisjes wat betreft de leeftijd waarop zij voor het eerst seks hebben.

Verwacht werd dat er een samenhang zou bestaan tussen normen van leeftijdsgenoten die de SDS bevestigen (descriptief) of goedkeuren (injunctief) en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. De Sociale Norm Theorie stelt namelijk dat mensen een algemene neiging hebben om hun eigen gedrag aan te passen aan hun perceptie van gedrag dat overheersend, aanvaard of gewenst is (Cialdini & Trost, 1998). Uit huidig onderzoek blijkt deze samenhang tussen de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben en descriptieve en injunctieve peernormen over de SDS te ontbreken. Kortgezegd;

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

adolescenten laten zich mogelijk niet door de normen van leeftijdsgenoten beïnvloeden als het gaat om wanneer ze voor het eerst seks hebben. Het uitblijven van significante relaties tussen ervaren peernormen over de SDS en leeftijd van het seksuele debuut zou echter ook verklaard kunnen worden vanuit een misperceptie van daadwerkelijk peergedrag (Brechwald & Prinstein, 2011; Prentice & Miller, 1996). Hierdoor kan er een discrepantie tussen het werkelijke gedrag en attitudes van leeftijdsgenoten over de SDS en door de adolescent ervaren peernormen ontstaan. De onderzochte normen betroffen namelijk de normen waarvan adolescenten dachten dat die onder leeftijdsgenoten heersten. Mogelijk beïnvloedt dit de adolescent in het rapporteren van SDS-peernormen en de associaties met hun eigen gedrag. Het werkelijke gedrag en attitudes van leeftijdsgenoten over de SDS is mogelijk wel gerelateerd aan de leeftijd waarop adolescenten voor de eerste keer seks hebben.

Daarnaast was de verwachting dat descriptieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS een belangrijkere voorspeller zouden zijn van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben dan injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS. Uit onderzoek blijkt dat het observeren van leeftijdsgenoten die seksueel gedrag vertonen een grotere impact hebben op het besluit van adolescenten om hetzelfde gedrag aan te nemen, dan de goedkeuring van leeftijdsgenoten van bepaald gedrag (Van de Bongardt et al., 2015). Uit huidig onderzoek is gebleken dat descriptieve normen over de SDS geen belangrijkere voorspeller zijn van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben dan injunctieve normen over de SDS. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de leeftijd waarop iemand voor de eerste keer seks heeft gehad, een lastig onderwerp is om te bevragen. Uit onderzoek blijkt dat de vraag waarop een jongere voor de eerste keer seks heeft gehad, door 67% van de respondenten inconsistent werd ingevuld (Alexander et al., 1993). Tevens blijkt dat jongens vaker overrapporteren en meisjes vaker onderrapporteren wanneer het op dit thema aankomt (Siegel, Aten, & Roghmann, 1998). Vanuit de SDS beredeneert is het mogelijk dat jongens dus rapporteerden dat ze al seks hebben gehad, terwijl ze dat nog niet daadwerkelijk hebben gehad. Daarom zijn descriptieve normen over de SDS mogelijk geen juiste afspiegeling van het daadwerkelijke seksuele gedrag van mannelijke en vrouwelijke leeftijdsgenoten.

Tevens werd verwacht dat de relatie van descriptieve en injunctieve normen over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben bij jongens gerelateerd zijn aan een jongere leeftijd om voor het eerst seks te hebben en bij meisjes aan een oudere leeftijd om voor het eerst seks te hebben. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat mannelijke adolescenten over het algemeen meer druk van leeftijdsgenoten ervaren om seks te hebben,

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

waardoor zij meer geneigd zijn om hun leeftijdsgenoten te volgen in hun seksueel gedrag dan meisjes (Berndt, 1979; Brown, Clasen, & Ficher, 1986; Clasen & Brown, 1985). Uit de resultaten van huidig onderzoek is gebleken dat ook deze hypothese werd verworpen. Het uitblijven van een sekseverschil in de relatie tussen peernormen over de SDS en leeftijd van het seksueel debuut is allereerst mogelijk te verklaren doordat in de huidige studie zowel jongens als meisjes op dezelfde leeftijd (gemiddeld 15 jaar) voor de eerste keer seks hebben. Daarnaast rapporteerden adolescenten een gemiddelde score op injunctieve SDS-peernormen, wat impliceerde dat zij geen bevestigende of goedkeurende SDS-attitude van leeftijdsgenoten ervoeren. Tevens is in huidig onderzoek bewijs voor een negatieve score op descriptieve SDS-peernormen, wat impliceerde dat adolescenten omgekeerde normen over de SDS ervoeren, waarbij zij dachten dat vrouwelijke leeftijdsgenoten meer ervaring met seks hadden dan mannelijke leeftijdsgenoten. Al deze resultaten laten zien dat er in deze steekproef geen sprake was van een traditionele SDS, wat het uitblijven van sekseverschillen mogelijk kan verklaren.

Deze onverwachte bevindingen zouden verklaard kunnen worden vanuit het feit dat genderstereotypen in gender-egalitaire samenlevingen als Nederland ook minder traditioneel zijn. In westerse culturen is namelijk steeds meer sprake van een moderne genderideologie waarin gelijkheid tussen mannen en vrouwen wordt geapprecieerd. Genderspecifieke gedragingen en verwachtingen zijn nog steeds aanwezig in westerse samenlevingen (Dykstra et al., 2006; Gijsberts et al, 2004; Stuifbergen, Van Delden, & Dykstra, 2008), maar deze verschillen in gedragingen en verwachtingen van mannen en vrouwen zijn subtieler in westerse culturen dan in meer collectivistische culturen (Arnett & Hughes, 2012). Hierdoor zijn zowel jongens als meisjes mogelijk minder geneigd om zich te gedragen naar een traditionele SDS ongeacht de normen die hun leeftijdsgenoten hanteren.

Er zijn een aantal beperkingen te noemen met betrekking tot dit onderzoek. Een eerste beperking is de steekproefgrootte ($n = 69$). Deze was erg klein, waardoor er te weinig power is om kleine relaties te detecteren, vooral in een moderatiemodel (Field, 2013). Met de interpretatie van bovenstaande bevindingen moet dus voorzichtig worden omgegaan wat betreft een eventuele generalisatie. Ten tweede is geen gebruik gemaakt van een aselechte steekproef, waardoor de representativiteit van de resultaten voor de populatie jongvolwassenen in Nederland in twijfel getrokken kan worden. Tevens zijn de gebruikte data afkomstig van slechts één meetmoment, waardoor er geen beweringen kunnen worden gedaan met betrekking tot de causaliteit en de richting van de verbanden.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Daarentegen is een sterk punt van dit onderzoek dat het vernieuwend is, aangezien er nog niet eerder onderzoek naar de relatie tussen descriptieve en injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben, gemodereerd door sekse, is gedaan. Dit levert nieuwe informatie op over wel of niet gevonden relaties, die aanleiding zouden kunnen geven tot nader onderzoek. Tevens is voor het meten van de concepten gebruik gemaakt van een betrouwbare vragenlijst, die is opgesteld door middel van uitvoerig theoretisch onderzoek en aan de hand van diverse betrouwbare en gevalideerde bestaande vragenlijsten. Daarnaast is bij dit onderzoek gebruik gemaakt van een online survey, wat de kans op sociaal wenselijke antwoorden kleiner maakt. Uit onderzoek blijkt dat bij onderzoeken waar de onderzoeker de vragenlijst afneemt vaker sociaal wenselijke antwoorden gegeven worden dan bij vragenlijsten zonder interviewer (Miller & Panjikaran, 2001). Ook wordt eerder gevoelige informatie verstrekt wanneer een onderzoeker ontbreekt. Gezien het persoonlijke onderwerp van deze studie is een online survey dan ook het meest passend.

Voor toekomstig onderzoek is het van belang dat de beperkingen die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen mee worden genomen. Zo zal longitudinaal onderzoek bij een grotere onderzoeksgroep zorgen voor meer betrouwbare resultaten die gegeneraliseerd kunnen worden naar grotere maatschappelijke groepen. Tevens kunnen andere moderatoren dan alleen sekse worden onderzocht in de relatie tussen descriptieve en injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Culturele achtergrond en opleiding hebben mogelijk ook effect op de leeftijdsgenoten waarmee een adolescent in contact komt (De Graaf et al., 2017) en kunnen mogelijk wel tot significante uitkomsten leiden. Onderzoek naar verschillende moderatoren is essentieel om interventies meer op maat te maken voor verschillende groepen adolescenten (Nederlands Jeugd Instituut, 2015). Daarnaast dient vervolgonderzoek zich te richten op een breder kader dan alleen de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Ook andere vormen van seksueel gedrag, zoals handwerk en orale seks, kunnen worden beïnvloed door peernormen en vormen een onderdeel van gezond seksueel gedrag (Van de Bongardt et al., 2014). Tot slot dient vervolgonderzoek zich te richten op het verschil tussen ervaren peernormen en werkelijk gedrag, zodat geen mogelijke discrepantie tussen het werkelijke gedrag en attitudes van leeftijdsgenoten over de SDS en door de adolescent ervaren peernormen ontstaan (Brechwald & Prinstein, 2011; Prentice & Miller, 1996).

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat descriptieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS geen belangrijkere voorspeller zijn van de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben dan injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS. Peernormen zijn dus niet van invloed op de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Ook blijkt dat er geen sprake is van sekseverschillen. Vervolgonderzoek is daarom nodig om te onderzoeken of deze relatie over een langere periode en bij een grotere onderzoeksgroep wel te zien is. Tevens is meer onderzoek nodig naar het verschil tussen ervaren peernormen en werkelijk gedrag, om met zekerheid te kunnen concluderen dat ervaren peernormen weinig tot geen rol spelen in de leeftijd van het seksuele debuut. Ondanks dat beide hypothesen van dit onderzoek zijn verworpen, heeft huidig onderzoek nieuwe inzichten opgeleverd en heeft het meer inzicht gegeven in de relatie tussen de genoemde concepten en de betekenis hiervan.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Samenvatting

Doelstelling. Het doel van deze studie was om te onderzoeken in hoeverre de rol van peernormen over de Seksuele Dubbele Standaard (SDS) gerelateerd zijn aan de leeftijd waarop Nederlandse adolescenten voor het eerst seks hebben. Twee peernormen zijn onafhankelijk van elkaar onderzocht: descriptieve normen en injunctieve normen. Descriptieve normen hebben betrekking op ervaren verschillen in het seksuele gedrag van leeftijdsgenoten, en bij injunctieve normen gaat het om de attitude van leeftijdsgenoten over seks. Ook is onderzocht of deze descriptieve en injunctieve normen verschillend zijn voor jongens en voor meisjes. **Methode.** Nederlandse adolescenten ($n = 69$), waarvan 46% jongens, van 16 tot 18 jaar oud die al voor het eerst seks hadden gehad, vulden een online enquête in over hun seksuele gedrag en de normen waarvan zij dachten dat hun leeftijdsgenoten die over de SDS hadden. **Resultaten.** Een multiële hiërarchische regressieanalyse toonde aan dat er geen significant verband was. Descriptieve en injunctieve peernormen over de SDS waren niet van invloed op de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Ook blijkt dat er geen sprake was van sekseverschillen. **Conclusie.** Er bestond geen relatie tussen zowel descriptieve als injunctieve normen van leeftijdsgenoten over de SDS en de leeftijd waarop adolescenten voor het eerst seks hebben. Ook was geen sprake van sekseverschillen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou een misperceptie van daadwerkelijk peergedrag kunnen zijn, maar het is ook mogelijk dat genderstereotypen zoals de SDS in gender-egalitaire samenlevingen als Nederland minder traditioneel zijn. Verder onderzoek is daarom geïndiceerd.

Kernwoorden: descriptieve normen, injunctieve normen, seksuele dubbele standaard, leeftijd van eerste keer seks, geslacht

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN
EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

Referenties

- Alexander, C. S., Somerfield, M. R., Ensminger, M.E., Johnson, K. E., & Kim, Y. J. (1993). Consistency of adolescents' self-report of sexual behavior in a longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 22, 455-471. doi:0047-2891/93/10000455507.00/0
- Allen, J. P., Porter, M. R., & McFarland, F. C. (2006). Leaders and followers in adolescent close friendships: Susceptibility to peer influence as a predictor of risky behavior, friendship instability, and depression. *Development and Psychopathology*, 18, 155-172. doi:10.1017/S0954579406060093
- Arnett, J. J. & Hughes, M. (2012). *Adolescence and emerging adulthood. A Cultural approach*. Foundations: Gender. Pearson Education Limited.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Barnes, G. M., Hoffman, J. H., Welte, J. W., Farrell, M. P., & Dintcheff, B. A. (2007). Adolescents' time use: Effects on substance use, delinquency and sexual activity. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 697-710. doi:10.1007/s10964-006-9075-0
- Beadnell, B., Wilsdon, A., Wells, E. A., Morison, D. M., Gillmore, M. R., & Hoppe, M. (2007). Intrapersonal and interpersonal factors influencing adolescents' decisions about having sex: A test of sufficiency of the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 37, 2840-287. doi:10.1111/j.1559-1816.2007.00285.x
- Bearinger, L. H., Sieving, R. E., Ferguson, J., & Sharma, V. (2007). Global perspectives on the sexual and reproductive health of adolescents: patterns, prevention, and potential. *The Lancet*, 369, 1220-1231. doi:10.1016/S0140-6736(07)60367-5
- Berndt, T. J. (1979). Developmental changes in conformity to peers and parents. *Developmental Psychology*, 15, 608-616. Verkregen op <http://ovidsp.tx.ovid.com>
- Brechwald, W. A., & Prinstein, M. J. (2011). Beyond homophily: A decade of advances in understanding peer influence processes. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 166-179. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00721.x
- Brown, B. B., Clasen, D. R., & Ficher, S. A. (1986). Perceptions of peer pressure, peer conformity dispositions, and self-reported behavior among adolescents. *Developmental Psychology*, 22, 521-530. doi:10.1037/0012-1649.22.4.521
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742. doi:10.1037//00121649.22.6.723
- Cavazos-Rehg, P. A., Spitznagel, E. I., Bucholz, K. K., Nurnberger Jr., J., Edenberg. H. J.,

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN
EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

- Kramer, J. R. ..., Bierut, L. J. (2008). Predictors of sexual debut at age 16 or younger. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 664-673. doi:10.1007/s10508-008-9397-y
- Cialdini, R. B., & Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity, and compliance. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social* (Vol. 2, 4th ed., pp. 151-192). New York, NY: Oxford University Press.
- Clasen, D. R., & Brown, B. B. (1985). The multidimensionality of peer pressure in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 14, 451-468.
doi:10.1007/BF02139520
- Crawford, M., & Popp, D. (2003). Sexual double standards: A review and methodological critique of two decades of research. *Sex Roles*, 40, 13-26.
doi:10.1080/00224490309552163
- Crockett, L. J., Raffaelli, M., & Shen, Y. (2006). Linking self-regulation and risk proneness to risky sexual behavior: Pathways through peer pressure and early substance use. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 503-525.
doi:10.1111/j.15327795.2006.00505.x
- De Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005* [Sex under 25: Sexual health of young people in the Netherlands in the year 2005]. Delft, The Netherlands: Eburon.
- De Graaf, H., Nikkelen, S., Van den Borne, M., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25^e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.
- DiLorio, C., Dudley, W. N., Soet, J. E., & McCarty, F. (2004). Sexual possibility situations and sexual behaviors among young adolescents: The moderating role of protective factors. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 35, 528-538. doi:10.1016/j.adohealth.2004.02.013
- Dittus, P. J., & Jaccard, J. (2000). Adolescents' perceptions of maternal disapproval of sex: Relationship to sexual outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 26, 268-278.
doi:10.1016/S1054-139X(99)00096-8
- Dykstra, P. A., Kalmijn, M., Knijn, G. C. M., Komter, A. E., Liefbroer, A. C., & Mulder, C. H. (2006). *Family solidarity in the Netherlands*. Dutch University Press.
Verkregen op <http://hdl.handle.net/1765/18191>
- Emmerink, P. M. J. (2017). *Gendered sexuality. Exploring dynamics of the sexual double standard*. [Proefschrift]. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Emmerink, P. M. J., Van den Eijnden, R. J. J. M., Ter Bogt, R. F. M., & Vanwesenbeeck, I.

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

- (2017). A scale for the assessment of sexual standards among youth: Psychometric properties. *Archives of Sexual Behavior*, 46, 1699-1709. doi:10.1007/s10508-017-1001-x
- Emmerink, P. M., Vanwesenbeeck, I., Van den Eijnden, R. J., & Ter Bogt, T. F. (2016). Psychosexual correlates of sexual double standard endorsement in adolescent sexuality. *The Journal of Sex Research*, 53, 286-297. doi:10.1080/00224499.2015.1030720
- Fasula, A. M., & Miller, K. S. (2006). African-American and Hispanic adolescents' intentions to delay first intercourse: Parental communication as a buffer for sexually active peers. *Journal of Adolescent Health*, 38, 193-200. doi:10.1016/j.jadohealth.2004.12.009
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
- Fuligni, A. J., Eccles, J. S., Barber, B. L., & Clements, P. (2001). Early adolescents peer orientation and adjustment during high school. *Developmental Psychology*, 37, 28-36. doi:10.1037/0012-1649.37.1.28
- Gijsberts, M., Merens, A., Groeneveld, S., Van der Laan Bouma-Doff, W., Marx, T., & Putten, A. van. (2004). *Emancipatie in estafette. De positie van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jaccard, J., Dittus, P. J., & Gordon, V. V. (1996). Maternal correlates of adolescent sexual and contraceptive behavior. *Family Planning Perspectives*, 28, 158-165. doi:10.1363/2815996
- Kastbom, Å. A., Sydsjö, G., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C. (2014). Sexual debut before the age of 14 leads to poorer psychosocial health and risky behaviour in later life. *Acta Paediatrica*, 104, 91-100. doi:10.1111/apa.12803
- Kim, K., Conger, R., Lorenz, F., & Elder, G. (2001). Parent-adolescent reciprocity in negative affect and its relation to early adult social development. *Developmental Psychology*, 37, 775-790. doi:10.1037/0012-1649.37.6.775
- Kinsman, S. B., Romer, D., Furstenberg, F. F., & Schwarz, D. F. (1998). Early sexual initiation: The role of peer norms. *Pediatrics*, 102, 1185-1192. doi:10.1016/1054139X(96)81181-5
- Kreager, D. A., & Staff, J. (2009). The sexual double standard and adolescent peer acceptance. *Social Psychology Quarterly*, 72, 143-164. doi:10.1177/019027250907200205

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

- Kreager, D. A., Staff, J., Gauthier, R., Lefkowitz, E. S., & Feinberg, M. E. (2016). The Double Standard at Sexual Debut: Gender, Sexual Behavior and Adolescent Peer Acceptance. *Sex Roles, 75*, 377-392. doi:10.1007/s11199-016-0618-x
- Laflin, M. T., Wang, J., & Barry, M. (2008). A longitudinal study of adolescent transition from virgin to nonvirgin status. *Journal of Adolescent Health, 42*, 228-236. doi:10.1016/j.jadohealth.2007.08.014
- Larson, R., & Richards, M. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child Development, 62*, 284-300. doi:10.1111/j.1467-8624.1991.tb01531.x
- Little, C. B., & Rankin, A. (2001). Why do they start it? Explaining reported early-teen sexual activity. *Sociological Forum, 16*, 703-729. Verkregen op <http://www.jstor.org/stable/684830>
- Lyons, H., Giordano, P. C., Manning, W. D., & Longmore, M. A. (2011). Identity, peer relationships, and adolescent girls' sexual behavior: An exploration of the contemporary double standard. *Journal of Sex Research, 48*, 437-449. doi:10.1080/00224499.2010.506679
- Magnusson B. M., Masho S. W. & Lapne K. L. (2012). Early age at first intercourse and subsequent gaps in contraceptive use. *Womens Health, 21*, 73-79. doi:10.1089/jwh.2011.2893
- Maxwell, K. A. (2002). Friends: The role of peer influence across adolescent risk behaviors. *Journal of Youth and Adolescence, 31*, 267-277. doi:10.1023/A:101549331685
- Michels, T. M., Kropp, R. Y., Eyre, S. L., & Halpern-Felsher, B. L. (2005). Initiating sexual experiences: How do young adolescents make decisions regarding early sexual activity? *Journal of Research on Adolescence, 15*, 583-607. doi:10.1016/00904295(92)90211-E
- Milhausen, R. R., & Herold, E. S. (2001). Reconceptualizing the sexual double standard. *Journal of Psychology and Human Sexuality, 13*, 63-83. doi:10.1300/J056v13n02_05
- Miller, T. W., & Panjikaran, K. J. (2001). *Studies in comparability: The propensity scoring approach*. Madison: University of Wisconsin-Madison.
- Nederlands Jeugd Instituut. (2015). *Erkenning van interventies. Criteria voor gezamenlijke kwaliteitsbeoordeling*. Verkregen op <https://www.nji.nl/nl/Erkenning-van-interventies-Criteria-voor-gezamenlijke-kwaliteitsbeoordeling-2015-2018.pdf>
- Oliver, M. B., & Hyde, J. S. (1993). Gender Differences in Sexuality: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin, 114*, 29-51. doi:10.1037/0033-2909.114.1.29

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

- Prentice, D. A., & Miller, D. T. (1996). Pluralistic ignorance and the perpetuation of social norms by unwitting actors. *Advances in Experimental Social Psychology*, 28, 161-209. doi:10.1016/S0065-2601(08)60238-5
- Romer, D., Black, M., Ricardo, I., Feigelman, S., Kaljee, L., & Galbraith, J. (1994). Social influences on the sexual-behavior of youth at risk for HIV exposure. *American Journal of Public Health*, 84, 977-985. doi:10.2105/AJPH.84.6.977
- Sanchez, D. T., Crocker, J., & Boike, K. R. (2005). Doing gender in the bedroom: Investing in gender norms and the sexual experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1445-1455. doi:10.1177=0146167205277333
- Sandfort, T. G., Orr, M., Hirsch, J. S., & Santelli, J. (2008). Long-term health correlates of timing of sexual debut: Results from a national US study. *American Journal of Public Health*, 98, 155-161. doi:10.2105/AJPH.2006.097444
- Siegel, D. M., Aten, M. J., & Roghmann, K. J. (1998). Self-reported honesty among middle and high school students responding to a sexual behavior questionnaire. *Journal of Adolescent Health*, 23, 20-28. doi:10.1016/S1054-139X(97)00274-7
- Stuifbergen, M. C., Van Delden, J. J., & Dykstra, P. A. (2008). The implications of today's family structures for support giving to older parents. *Ageing and Society*, 28, 413-434. doi:10.1017/S0144686X07006666
- Tolman, D. L. & McClelland, S. I. (2011). Normative sexuality development in adolescence: A decade review, 2000-2009. *Journal of research on adolescence*, 21, 242-255. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00726.x
- Upadhyay, U. D., & Hindin, M. J. (2006). Do perceptions of friends' behaviors affect age at first sex? Evidence from Cebu, Philippines. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 39, 570-577. doi:10.1016/j.jadohealth.2006.03.004
- Van de Bongardt, D., Reitz, E., & Deković, M. (2016). Seksuele ontwikkeling tijdens de adolescentie in context: Relaties met ouders en leeftijdsgenoten. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 40, 206-211.
- Van de Bongardt, D., Reitz, E., Sandfort, T., & Deković, M. (2015). A meta-analysis of the relations between three types of peer norms and adolescent sexual behavior. *Personality and Social Psychology Review*, 19, 203-234. doi:10.1177/1088868314544223
- Van de Bongardt, D., De Graaf, H., Reitz, E., & Deković, M. (2014). Parents as moderators of longitudinal associations between sexual peer norms and Dutch adolescents' sexual

DESCRIPTIEVE EN INJUNCTIEVE PEERNORMEN OVER SDS EN LEEFTIJD VAN
EERSTE SEKSUELE DEBUUT VAN ADOLESCENTEN

initiation and intention. *Journal of Adolescent Health*, 55, 388-393.

doi:10.1016/j.jadohealth.2014.02.017

Zaikman, Y., & Marks, M. J. (2017). Promoting theory-based perspectives in sexual double standard research. *Sex Roles*, 76, 407-420. doi:10.1007/s11199-016-0677-z